

DARVASI LÁSZLÓ

A könnymutatványosok legendája

(Regényrészlet)

A világgém Rebiülevvel fagyoktól szorongatott havában indul el kicsiny kíséretével Szegedről. A keresztényeknek ez január végét jelenti. Útközben fagyoskodó, de boldog babai dervisekkel találkoznak, akik a szerelem vándorai. Buda felől jönnek és Belgrádba tartanak, mert azt hallották, hogy az a város a legfontosabb hely a világon. Egyikük, egy virágszemű, szép arcú fiú Diamontnak ajándékoz egy üres kalitkát. A lány mosolyog, és nem érti, miért éppen madárlakot emelt ki a fiú a babai derviseket követő szekér jócskán megtömött derekából. Jozef Bezdán se nagyon érti az üzenet lényegét, de amikor a dervisek azt kérdezik tőle, megengedi-e az úr, hogy használják a hóba taposott lábnyomát Szeged irányába, komolyan bólint. Azt viszont rezzenéstelen arccal figyeli, hogy utuk legvégén, az átkelésnél mint ejti a lány a Dunán ejtett lékek egyikébe a kalitkát.

Abdurrahman, aki nem csak bölcs katona, de jó kereskedő is, szeret biztosra menni. Amikor rápillant az utazástól ugyan még elcsigázott, ám láthatóan elégedett Jozef Bezdánra, nyomban sejti, hogy a kém valami roppant fontos tudás birtokába került, míg e legutóbbi kiküldetését megjárta. Hogyan és miképpen, az nem érdekes. Ez akár maradhat a kém titka is. Ám a titok tartalma mindenképpen őt, Abdurrahmant illeti. Méghozzá a legteljesebb részletességgel. Arra gondol az öreg helytartó, hogy ebből a tudásból egyetlen hajszál sem hiányozhat. És a szakállát simogatva elégedetten mosolyog, s fogalma sincs arról, mennyire igaza van. Abdurrahman kedvenc helységében, a rózsaszobában fogadja a világgémet. Szakállát simogatva hever a párnák között, erjesztett fügelevet kortyolgat és dohánylevelet rágcsál. Szomorú eunuch titkárja nesztelenül surran ide-oda a helységben. Abdurrahman megtiltotta, hogy egyetlen rózsaszirm is a padlózatra hulljon. A kém mozdulatlanul áll a pasa előtt. Fáradt és elégedett. Ám ahogy várni lehetett, egyetlen szót sem szól.

– Mutasd magad!

Jozef Bezdán alig követhető mozdulatokkal bújik ki a ruhájából. Arányos felső testén borzalmas sebnyomok sötétlenek. Korbácsnyomok, parzszak lenyomatai, szögek ejtette lyukak tobzódnak a mellkasán, az oldalán és a hátán. Ám a látvány egyáltalán nem elborzasztó. Sőt a rettenetes kínzások lenyomatai Jozef Bezdán szolgálatába álltak. Nem bírtak a férfi kivételes szépségével, most magukat alávetve erősítik azt. Abdurrahman bólint.

- Látom, sokat dolgoztál.
 Jozef Bezdán megvonja a vállát.
 - Szép a rózsaszál, akit hoztál nekem?
 - Azt mondd, nagyon szép.
 - S mit gondolsz, mélyre szívhatom az illatát?
 - Azt kérdezed, minek tenném? – nevet hangosan, de kelletlenül Abdurrahman. Szürcsöl a fügés pohárból. Az édes levet végigfolyatja a szakállán.
 - No és még mindig nem beszélsz?
 Abdurrahman megint nevet. Ezúttal azonban valódi kedvvel csinálja.
 - Azt mondd, többet mondhatnál bárki másnál?
 - Jól van – bólint Abdurrahman és nehézkesen fölemelkedik. S valóban. Az öreg helytartó olyan zavarba ejtő gazdagsággal találja magát szemközt, midőn a kém tekintetének a sugarába áll, hogy azt is nyomban megérti, egyedül képtelen lesz megbirkózni ennyi álommal, költészettel és szépséges hazugsággal. A csudába is a rózsaszirmokkal, a szomorú eunuch titkár már szaladhat is. Abdurrahman a helytartóság hat legjobb írnokéért üzen, akikről köztudomású, hogy már akkor jegyzik a mondatokat, amikor azok még csak gondolat formájában zsiognak a diktáló uruk nyelve hegyén. S amikor az írkok megérkeznek, a helytartó mind a hatuknak elmondja, hogy olyan munkával bízta meg őket, amelyhez foghatót valószínűleg nem csináltak még, s nyilván nem is fognak. Ám ha elvállalják, amit parancsba nem adhat, és nincs is szándékában adni, éppen a feladat kivételes jellege miatt, nos ha elvállalják, mindenképpen tudniuk kell, hogy a munka elkészülte után nyomban kivégezteti őket. Haláluk gyors lesz és szép. Rövid töprengés után öt írno elvállalja a feladatot. A hatodik kényszeredett mosollyal rázza a fejét. Abdurrahman bólint. Jól van. Ezt a hatodik írnokat válogatott eunuchok fojtják meg nagyon lassan, hogy azt a pillanatot is elátkozza, amikor megszületett az édesanyja. A másik öt írno elbúcsúzik egymástól, máris munkához látnak. Körbeveszik Jozef Bezdánt, s ahogy a világméretű kinyitja a szemét, hihetetlenül gyors mozdulatokkal jegyzetelni kezdenek. Olyan fürgén írno, hogy szabad szemmel nem látni, mikor kezdik és mikor fejezik be a sort. Az átlagos képességű figyelem csak a betűkkel megtelt lapok üresre váltását képes érzékelni. Hanem még ez is túlon túl gyorsnak tetszik. Abdurrahman türelmetlen elégedettséggel tördeli gyűrűktől fénylő, reszketeg ujjait.

Az írkok voltaképpen egy legendát írno le. Imígyen hangzik:

Azon napon, amikor Mohamed fölemelkedik a mennyországba, hogy elhozza az embereknek a Korán szavait, egyetlen hajszála visszahull a föld porába. A hajszála egy jóindulatú, de roppant kíváncsi dzsinn talál rá. A dzsinn olyan boldog, hogy évekig táncol körülötte örömeiben. Végül aztán fölnyitja. Nem véletlenül hull a hajszála a föld porába. Mohamed benne tartotta a szomorúság titkát, amely a dzsinn kíváncsiságának köszönhetően kiszabadult a vi-

lágba. A dzsinn megrémül s jóvátenné a hibáját. Előbb megpróbálja visszacsempészni az alvó, a mennyországi utazástól alaposan elgyötört Mohamed hajába. Ám a többi hajsza már kiveti, nem fogadja többé ezt az üres, tudásától megfosztott hajszálat. Ekkor a dzsinn a hajszálat megfürösztli Allah leheletében, vagyis örökkévalóvá teszi. Majd pedig egy éppen születendő gyermek hajának adja, akit Alinak hívnak, s akit úgy tart számon a hagyomány, hogy még látja a prófétát és hallja a tanításait. „Mohamed egyetlen hajsza sem veszhet el, ha nem járt a mennyországban, még akkor sem.” Így szól erről az esetről a hadith, mert Mohamed fölismeri a gyermek Ali hajában a sajátját, amikor egyszer találkoznak Mekkában. Ezt a hadithot később szorgos, de fantáziátlan hagyománykritikusok kivetik az elfogadottak közül. Éppolyan lelketlenül cselekednek, amiként Mohamed haja emez, elvesztett hajszállal. Hiába. A legenda él, járja a maga útját, mely nem kevésbé szép és igazságos, mint amelyek köré a kánon babérleveleit fonják. Kasszároknak nevezett utcai dalosok, mevlevi és bektasi dervisek, huruti porszemszámolók, dzsinnekkal háló gyógyítóasszonyok, csak a Ramadán alatt boldog szélzsoldosok terjesztik. És Allah, a kegyes, nem haragszik a vakmerőségért. Amikor Ali meghal, Mohamed hajsza egy újszülött fején újra kinő. És ez a hajsza nem véletlenül vándorol az idő oldalán a világban. Tudnivaló, hogy olykor rettenetes uralkodók fejét tiszteli meg, mint például Harun al-Rasid kalifáét, vagy Tamerlánét, akit Sántának, másnéven Timúr Lenknek is hívtak, és aki Ankaránál magát I. Bajezid szultánt is foglyul ejti. Vagy ott van Salamon Sahi fejedelem, azaz II. Szulejmán fején is, aki Mohácsnál saját kezűleg fojtja vízbe a gyaúrok Lajos nevű királyát. Máskor bölcsek halántékából lengedezik a hajsza. Oszmán kalifának, aki szent kezével a Koránt lejegyezte, Al Bukhari hagyománygyűjtőnek, a misztikus al-Ghazalinak vagy Hadzsi Bektasnak is ott ragyogott a fején. Néha nyomorultak és nincstelenek hajába költözik. Egész életükben mezítelen, hímtagjukat vassal átdöfő dervisek, kétszer is ostobák, tévelygők, korán elhaló gyerekek fején reménykedik. Gyilkosok és hitszegők, árulók és a törvényt be nem tartók is megkaphatják Mohamed hajszálat, csak hogy Allah útjára térjenek, s a szívükbe vegyék Isten dicsőségét. A hajszálnak rendeltetése van. Egyszer találkozni fog azzal, aki annyit tud a szomorúságról, mint senki más a földön. Persze ki kételkedhet abban, hogy a könnyről is a Próféta tudta a legtöbbet. Mohamed maga is könnyezett a fájdalomtól, amikor első találkozásuk alkalmával Gábrriel arkangyal csaknem megfojtotta, azt parancsolván, sürgősen lépjen föl, óvja az embereket Allah haragjától, s vezesse hozzá őket. És könnyezett gyászában Mohamed akkor is, amikor kedves felesége, a jó Chadisa elhunyt. És könnyezett Mohamed megannyi látomásában, víziójában és révületében. És ezt a tudást, a szomorúság gyökerének a tudását egyszer majd valaki hasonlóképpen bírni fogja. Ennek a kiválasztottnak a fején nő majd ki Mohamed hajsza, hogy a szomorúságról szóló tudás megnyugodhassék végre, s megtalálja helyét

a világban. S mert a hajszál megfürdött Allah leheletében, az a szerencsés kiválasztott e hajszálánál fogva az örökkévalóságba emelheti magát.

Bizonyára lenne még írni való bőven. Ám az írkok mind tanácstalanabbak lesznek, mert amidőn egy mondatot lejegyeznek, rendre egy vakító fényvel érkező, zaklatott kérdés furakodik a többi elé.

KIK A KÖNNYMUTATVÁNYOSOK?

KIK A KÖNNYMUTATVÁNYOSOK?

KIK A KÖNNYMUTATVÁNYOSOK?

Abdurrahman még vár. Ám amikor egy jó óra elteltével az öt írkok nem jegyez mást, csak kizárólag ezt a zaklatott, maga-magába kapaszkodó kérdést, a helytartó végigsétál az írkokok mögé fősorakozott vak és néma hóhérok mögött, miközben sorra megérinti borotvált tarkójukat. A hóhérok egyetlen mozdulattal törik ki az írkokok nyakait, akik ennél szebb halált nem is kívánhattak volna. Allah kegyes volt hozzájuk, akik pedig mások szavain és mások gondolatain csüngtek egész életükben. A „Kik a könnymutatványosok?” kérdését még életük teljében kezdik, ám holtukban fejezik be, ujjuk a lélek fénye nélkül, vakon jut el a mondat végéhez. Ebbe az egyetlen mondatba sűrűsödik az életük, a boldogságuk és a boldogtalanságuk, valamint gyors és fájdalommentes haláluk, s ez bizony kitüntetett dolog, mert az emberek többségének csak töredék szavak, értelmetlen félmondatok jutnak a halál pillanatában. Mind az öten a Paradicsomba jutnak. A vak és néma hóhérok Gürsz Eliász Baba hegyén ássák el a tetemetek, különösebb megjelölés nélkül. Ám ha nem lennének némák és vakok, azon az éjszakán nyilván nyugtalanul és zaklatottan suttognának egymásnak. Azt bizonygatnák, hogy amíg a sírt ásták, valaki fogta a kezüket, valaki segített nekik. S az egyik pergő kövecskékről, a másik hideg vérről, a harmadik az arcával érzett lángocskákról, a negyedik tükrökről, az ötödik pedig jégről beszélne. De a hóhérok némák és vakok. Így csak a maguk gondolataival viaskodnak, és alig várják a hajnalt, a következő napot, amikor újra kitekerhetik valakinek a nyakát.

Abdurrahman ezen az éjszakán szintúgy nyugtalanul tér nyugovóra. Sokáig forgolódik puha párnái között. Mintha kő nőtt volna a szíve alatt. Ám abban a pillanatban, amikor a szemét végre lecsukja, hunyt szemhéja mögött megjelenik Jozef Bezdánnak egy nyilvánvalóan titkosított gondolata, amely a világkém tekintete emlékének legfényesebb, szabad szemmel nem is tapasztalható nyalábjából bomlik ki.

Allah segíts!

Hiszen Jozef Bezdán tudja, kik a könnymutatványosok!

Abdurrahman meggondolatlan mozdulatot tesz fektében, mert az izgatottságtól hevesen kezd viszketni az orra, mire Jozef Bezdán gondolata csaknem a semmibe tűnik. Úgy ám, a titkosított gondolatok roppant félénkek. Úgy léteznek, mint a repedések és a hasadékok mélyén tanyázó egerek és patkányok,

akiknek az egész életét a veszély irányítja. Ráadásul ez a gondolat annyira titkosítva volt, hogy maga Jozef Bezdán sem tudott róla. A helytartó jólesően elmosolyodik. Az orra már nem viszket. S miután megnyugodott, szívverése újra lelassul, s lélegzetvétele fölveszi az alvó emberek szokásos ritmusát, a gondolat újra fölfénylik lehunyt szemhéja mögött. Abdurrahman úgy figyel, mint vadász a leshelyén. A gondolat lassan kibontja magát, értelmes szavakká és mondatokká válik. Egészen olyan, mint a Saha nevű rabszolganőjének lassú ringással kísért vetkőzése. A helytartó szíve fénylik a boldogságtól.

A következőket tudja meg:

A mutatványosok öten vannak, és emberfeletti dolgokra képesek. Mondhatni úgyis, hogy varázsolnak és csodákat tesznek, ám ez a megjelölés nem lehet kielégítő. Azt is mondhatni, hogy legendákból, álmokból, ködből és hajnali párából, éjszakából és az alkonyat véréből vannak összegyúrva, ám ez újfent kevés, esetleg hazugság. Mindenikük szemében a titok virágozik. S mintha bizony nem lenne életkoruk. Voltak és vannak. Már a 923-as esztendőben a mohácsi diadalnál is föltűnnek, amikor II. Szulejmán szultán a gyaur magyarok sokaságát pusztítja el, köztük a gyáván menekülő Lajos magyar királyt is. És ott vannak azon a napon Budában, amikor a 948-as esztendőben Szulejmán elfoglalja a budai várat, egyetlen kardcsapás, egyetlen kiontott vércsepp nélkül. Látják őket Budának az 1005. évben történt ostromakor is, amikor egy zsidó asszony menti a már-már elvesző várat, mert a Bécsi-kapun át beözönlő keresztény zsoldosok közé lő egy hatalmas ágyúval, melyet pedig kezelni sem előtte, sem utána nem tud. Az a lényeg, hogy a könnymutatványosok bárhol és bármikor fölbukkanhatnak. Ha várják őket, akkor is jönnek. Ha nem várják őket, akkor is jönnek. Ha menekülnek előlük, szemből érkeznek. Jól van. Meg kell nézni tehát, kik is ezek a könnymutatványosok. Erre a kérdésre keresi az agg helytartó a választ. Sóhajt, mert megkapja Jozef Bezdán titkosított gondolatától. Allah segíts! A pasa döbbenet figyel az átlagos, semmi arcokat. Többet várt? Mást várt? Ha nem lenne lehunyva a szeme, bizonyosan nem hinné azt, amit lát a pasa. Az egyik hirtelen szőke alakot például Jirzsinek hívják, és soha nem sírt életben. Gyaur. Prágában pusztul el úgy, hogy soha, egyetlen könnycsepp nem hull alá a szeméből, pedig csakis tragédiák és katasztrófák sorozata az élete. Ám amikor a halála után egy prágai orvosdoktor fölnyitja a testét, harminchárom napig patakzik a könny belőle. A következő alak egy alacsony zsidó férfiú, a neve Jonathan Mamas. Boldog és kiegyensúlyozott élete volt, tehát csakis szörnyű módon végezhetette. Német zsoldosok ölik meg Budának az 1005. esztendőben történő ostroma után. Halála mégis csak szép. A Duna partján nyársalják föl, napokig szenved, mígnem rájön, hogy a legnagyobb szenvedés mélyén mindig a magány tobzódik. A harmadik mutatványos egy török fiú, neve Juszuf. Névtelen erdélyi nagyúr ejti fogságba még csecsemőként. Az úrnak meghaltak a gyermekei, ezért bosszúból elpusztítja

Juszuf nevetését. A fiúcska tíz éves korában meríti fejét egy túl alacsonyan szálló, ősszel érkező tavaszi felhőbe, és percek alatt megfullad. A negyedik mutatványos egy kelmefestő, a neve Stephan Peer, és ugyancsak gyaur. Budai német. A mutatványosok könnycseppel ékesített, rozoga szekérrel utaznak az idők országútjain. Azon az áldott napon, amikor Szulejmán elfoglalja Buda várát, a borissza Stephan Peer a szekér ponyvájára pingálja a könnycseppet. Am csak miután részeg magyar vitézek fölkoncolják a családját a fehérvári hadi úton, akkor csatlakozik a mutatványosok kompániájához. Az ötödik mutatványos egy kecskeólban született oláh lány, bizonyos Irina, akinek a vulvája könnyezik, az ölével diót tud törni boldogtalanságában, valamint éjszakánként férfikucsmákban melegíti a bokáit, hogy hajnalban legyen ereje továbbvándorolni.

Hanem valami mégsem egészen világos! Sőt!

Abdurrahman megvakarja a homlokát. A gondolat akár el is tűnhet. Most már eleget látott. Talán túl sokat is. Hiszen egynémely dolog igencsak zavarosnak tetszik. Hogyan lehet ott a Jirzsi nevű alak Buda elfoglalásakor, amikor nem élhetett még ebben az időben? Vagy hogyan lehet ott a borissza Stephan Peer az 1005-ös ostromnál, amikor már régen meghalt? Vagy nem csak egy kompánia van? De akkor hány van? Hiszen az az esetlen alak, akinek a szemében meglátta a saját halálát Abdurrahman, vagyis látta, hogy vértanú lesz egy csakhamar bekövetkezendő háborúban, nos az az alak sincs ez öt között.

Hazudik Jozef Bezdán gondolata?

Allah, legyél kegyes, és világosítsd meg elménket!

Abdurrahman minden erejét összeszedve koncentrál. A mutatványosok nem kémeek. Gyakorlati hasznuk jószerivel nincsen, nem hoznak és nem visznek olyasmi híreket, melyek hadvezéreknek és uralkodóknak, kereskedőknek és hittudósoknak válna hasznára. Talán nem változtatják meg a világ alakulását sem. Vagy mégis? És ekkor Abdurrahman egyszerre megérti, hogy minden bizonytalanság, homály és kétség ellenére a könnymutatványosok titka a birtokába jutott. Am ennél különösebb titok talán nincs is a világon.

Nem lehet szavakra bízni.

És mégis szükséges.

Ugyanezen napokban Achmet pasa Szegeden még mindig kínzó és nem szűnő fejfájásával küszködik. Odaadta a lányt, akit szeret, odaadta egy váratlan parancsnak. Megtehetette volna, hogy ellenkezik. Nem félt a budai helytartó haragjától, pedig azt beszéltek szerte a vilajetben, hogy az öreg Abdurrahmannak a birtokában van egy ősi albán varázslás, amely szerint ha valakinek halálát kívánja, akkor nem ez az illető hal meg, hanem az, aki őt a legjobban szereti a világon. Achmet úgy érzi, helyesebb dolog a fermánnak engedelmeskedni. Mintha Allah is ezt súgna neki.

Achmet évekkel ezelőtt maga helyett lelő egy ártatlan galambot, aztán kitömeti. Ha elviselhetetlenül fáj a feje, odaáll a galamb elé, s némi enyhületet lel. Így tesz most is. Döbbenet bámulja a kicsi madarat. Fölfedezése teljesen valószínűtlen. Miként is lenne lehetséges, hogy a madárka félszemű? Hiszen oly sokszor időzött előtte, oly sokszor fordult üvegszemének csillogásához az enyhület nem is alaptalan reményében. S egyszerre arra is rájön, mit kell tennie. Már meg is találta Ibrahim Galaburdi amulettjét, amit a szubasi kapitány különös halála után kapott kézhez. Maga elé emeli a kövecskét. Valakinek a könnye csillog benne. Ő azt akarja hinni, hogy Diamont könnye az. Minden fájdalmával, kétségbeesésével és boldogtalanságával akarja hinni ezt. Soha, senki nem erősítette meg ebben a reményében. Hát ezt a reményt most a világra fogja bízni. Néhány hónapja elfogták azt a szép, de buta, s valószínűleg nem néma, ám beszélni mégis képtelen kémet is, aki annyi felesleges dolgot tartogatott a hajában. Először azt gondolja Achmet, hogy kincshez, fölbecsülhetetlen értékhez jutott, hogy nálánál szerencsésebb ember nem igen akad messze a birodalomban. Ali baba nem lelt ennyi kincset a rablók barlangjában. Végül rájön, hogy egyetlen dolgot kivéve haszontalanság, felesleges holmi valamennyi. Igen, kivéve Diamont gondolatának másolatát, mely szerint a szerelemben a távolság a legfontosabb. S amikor ezt gondolja Achmet pasa, a madárka üres szemgödrébe helyezi a kövecskét, amely abban a pillanatban nagyot csillan. Nocsak. A madár már életre is kelt. Hangosan és elégedetten turbékol. A pasa az ablakhoz lép, kitárja. A következő pillanatban döbbenet nyúl a homlokához. Allah, hiszen elmúlt a fejfájása! Magával vitte a galamb, mely már röpül is, száll, száll északnyugat felé.

Diamont gyakorta kisétál a vár mellvédjére, s elnézi a méltósággal hömpölygő Dunát. Azok közé a rabnők közé tartozik, akinek viszonylagos szabadságot biztosított az öreg helytartó. A többi lány nem érti, miért kap ilyen gyorsan az újonnan érkezett szerzemény ekkora kiváltságot, hiszen még nem is bizonyított. Egyetlen estét sem, egyetlen röpké órát sem töltött az öreg helytartóval, aki hajlott kora ellenére még mindig ügyes és kitartó szerető. Előfordul, hogy egyszerre két lányt rendel magához, s másnap reggel ezek ketten karikás szemekkel, reszkető bokákkal térnek vissza a hárembe, s mindezek tetejébe összekeverik a neveiket is. Diamontot tehát kiközösítik. A lányt azonban nem zavarja a magány. Gondoljon bármire, minden dolog mögül a férfi néz vissza rá. Achmet szeme figyel, akié soha nem lett, s akit a szerelemnek azzal a különleges tüzével szeret, amely folyamatosan éget, mégsem hamvaszt el. Diamont talán téved. Mert amióta Achmet rátalál Diamont gondolatára, azóta minden este küldi az alvó lányhoz a sajátját, és olyan örömet okozott neki, hogy a lány gyakran a gyönyörűségtől borzadva riad a hárem éji hálóteremében, hogy aztán a fekhelye mellé készített gyapjú kendőcskével percekig itassa öléből a tűrhetetlenül forró lucskot. Néha végignézi kielégítetlen

társnői szomorú szerelmeskedését. Egyszer hagyja, hogy társnője, egy perzsa lány mellé feküdjön és átölelje. Inkább kíváncsiságból engedi, hogy a másik forró szavakat lehelgessen a fülébe, s puha, finom ujjaival simogassa a keblét, nyelvével a köldökét. Nincs ellenére Diamontnak a perzsa lány közeledése. Sőt, kifejezett élvezetet talál benne, neki is jól esik hozzá érni a másik lány bőréhez, vágyakozó szeméreméhez. Am Diamont jól tudja, hogy az igazi szerelemhez ezeknek az alkalmaknak nincs köze. Éjjelente ezután is a testét előntő forróságra ébred, ám az is előfordul, hogy a perzsa lány éppen akkor hajol fölé, amikor a gyönyör útnak indul a testében. Diamont ilyenkor tudatosan használja ki a távolról érkező szerelem erejét és a közvetlenül kínálkozó érzékiséget, s gyönyöre töredékét a perzsa lánynak adja, míg a többit visszaküldi a férfinak, akit szeret, s kit talán soha nem lát többé. Saha, így hívják a perzsa lányt, a barátnője lesz. Nem a lelkük által köt szövetséget a két lány, hanem kielégítetlen testük révén, ami oly gyakori betegsége a háremhölgyeknek és a nagyurak feleségeinek. S nem igen beszélnek egymással.

- Szép vagy - mondja néha Saha fésülködés közben.
- Ragyog a szemed - szól Diamont, miközben öltözködnek.
- Szeretem a vállad - szól Saha, ahogy a fürdőből jönnek.

Diamont azt sem mondja el Sahának, hogy mind gyakrabban jut az eszébe egy valóságértlenül szép férfi, aki kém, s akit még válogatott kínzásokkal sem tudtak elcsúfítani Szeged várbörtönében. Pedig még a szerelme, Achmet pasa is kínoztatta. Nem érti Diamont, mit keres Jozef Bezdán a gondolatai között. Így telnek a napok. A szerelemre nem hoznak enyhületet, a boldogtalanságot unalommal ékesítik. Mígnem az egyik felhőtlen, csonka holdas éjjelen Diamont kitartó galambkurrogásra riad. Percekig bámul a sötétben, és nem mozdul. Aztán fölkel, s óvatosan kitarja az ablakot. A párkány virágai között kicsiny galamb sétálgat fel s alá. A lány megismeri a madarat. Kézbe veszi, simogatja, becézi. Aztán egyszerre olyan erővel kezdi szorítani a testéhez, hogy a madár megfullad. Hajnalban aztán a várrendszer alvilágát uraló patkányok egyike talál rá.

Abdurrahman megtudta, kik a könnymutatványosok, vagyis semmit sem tudott meg. Mégsem elégedetlen. A bölcs öregember soha nem űzi a saját árnyékát. Először megbecsüli, aztán megszámolja a pénzt, és soha nem akarja egyszerre kimondani Allah kilencvenkilenc nevét. Hanem a lehetőségeket mindig maradéktalanul számba veszi. A kérdés csupán az, meg lehet-e bízni Jozef Bezdánban, a világ legjobb kémében. Mohamed köpenyére, hiszen mi van akkor, ha Jozef Bezdán már a saját szakállára dolgozik, s mindaz, amit a könnymutatványosokról gondolat formájában őrzött, s neki, Abdurrahman-nak továbbadott, körmönfont hazugság. S tette a kém csak azért, hogy őt félrevezesse, becsapja, figyelmét ellankassza?! A pasa régen érzett már ilyen tanácsstalanságot. Kémeket állít Jozef Bezdánra, aki egyre gyakrabban veti bele

magát a város forgatagába, s különös előszeretettel látogatja a zsidók Mahalléját. Egy borús délelőtt, amikor részeg imbolygással támasztják egymást odafent a felhők, jelentik Abdurrahmannak, hogy a világgém bebocsáttatását kéri. Jozef Bezdán úgy áll meg az öregember előtt, mint egy szobor.

- Mondani szeretnél valamit – szól Abdurrahman. Jozef Bezdán nem is bólint, annyira egyértelmű a dolog.

- Azt kéred, ne alázzalak meg többé – mondja egyszerre kedvetlen csodálkozással Abdurrahman. Jozef Bezdán most bólint, talán el is mosolyodik, mindenesetre a szőnyeg rojtjáiig hajol, s közben előveszi a törét. Lehúzza a pengéről két véres húsdarabkát, s a helytartó lába elé helyezi őket. Abdurrahman megvonja a vállát.

- A kémek a nyelve, akik téged figyeltek.

Nézi a két férfi egymást. Abdurrahman lesz a gyengébb.

- Jól van. Tégy belátásod szerint – mondja, s már int is. Csakhamar hozzák a megcsönkített kémeket. Mivel nem csak alkalmatlanná váltak, de szégyent is hoztak az urukra, egymást kell megfojtaniuk. Abdurrahman komoran nézi a tetemeiket. Aztán heves mozdulatot tesz, menjen Jozef Bezdán, sürgősen hagyja el a termet, hiszen ki szeret farkasszemet nézni a szégyenével. Az eset után Abdurrahman úgy dönt, egy időre fölfüggeszti a mutatványosokkal való kilátástalan foglalatosságát. Nyugalomra és békességre, szelíd élvezetekre, odaadó női mozdulatokra vágyik. Hiszen oly régen töltött kellemes perceket a háremében! Bizony megérdemli, mitöbb, ez most jár neki. Így elmélkedik tehát, miközben a nők lakosztálya felé tart. Kimondja az új lány nevét, s a bársonybevonatú, rózsaszirmokkal teleszórt kicsiny szobába, hol annyi kellemes percet töltött már a helytartó, csakhamar be is lép Diamont. A kísérő eunuch hajlongva lép vissza. Abdurrahman még soha nem töltötte idejét a lánnyal. Lám, elérkezett ez a pillanat is. Pedig mint különleges csemegére, úgy gondolt rá mindig. Tartogatta, várt vele, ahogy az igazi ínycsekek teszik a legízletesebb falatokkal. S most itt áll előtte, szomorú ragyogással a szemében. Abdurrahman int, s a lány leheveredik mellé. A pasa reszketeg ujjai végigtáncolnak a halovány arcon, s az öregember mélyre szívja a lány illatát. Am a következő pillanatban döbbenet látja, hogy Diamont tekintetéből élő galamb röppen ki. S a madár nekiszáll a bársonyos falnak, sikoltva csapkod, ide-odaütődik, szárnyát és testét töri. Már vérzik is! Ah, hiszen nem is vérzik, inkább spriccel a vér a vergődő testből, s összepermetez mindent a rózsaszobában, a bársonyos falat, a valódi rózsák tüskéit és a szirmokat, a lány arcát és megdöbbenet helytartót, Buda urát, az albán Abdurrahmant, akinek vértanúságot jóstoltak a könny-mutatványosok.

Az írkokokkal való találkozás után joggal mondhatná bárki Jozef Bezdánra, hogy elment a józan esze, de legalábbis valami rosszindulatú dzsinn tartja foglyul és kínozza a gondolatait. A világgém fáradhatatlanul járja Buda utcáit.

Csársikban koslat, minaretek oldalánál álldogál órákig. Mert már ismerik, széles mosollyal köszöntik a bazárok tulajdonosai. A csapszékekben törzshelye van, a fürdőkhöz senki nem ül a helyére. Olykor átcsónakázik Pestre is, leül egy vendégfogadó árnyékos sarkában és figyel, megjegyyez minden szót és mozdulatot, emlékezetébe vési a legártatlanabb tekintetet is. Különösen a huruti szekta zárkózott embereit kedveli, akik híresek számolási tudományukról, és azt tartják, hogy Allah mindig az emberek arcából sugárzik. Leginkább a budai zsidók kerületében tartózkodik mégis, bár maga sem tudja, miért. Jozef Bezdán gyakorta beáll egy-egy félhomályos kapualjba, kedvetlenül és odaadóan figyel órákig. Fázik nagyon. Szép arcát görcsbe torzítja a fáradtság. Néha az ember úgy érzi, mindent tud. Néha az ember úgy érzi, hogy mindaz, amit tud, arra sem való, hogy elveszítse. Jozef Bezdán hosszú, kilátástalan sétákba fog. Egy késő délutánon éppen betér a vízivárosi zsidó piachoz vezető sikátorok egyikébe, amikor nevetést hall az utca végéből. Gúnyos, rosszindulatú nevetés incselkedik vele. Jozef Bezdán futni kezd. Hiába, halott már a piac a sikátor túloldalán. A kávéárosok és a cukorkások elpakoltak. A zöldségesek és a gyümölcsösök lefedték a portékákat. Néhány szállástalan nyomorult, koldusok és hadirokkantak lézengenek a sötétülő téren. Korcs kutya vonyít, mintha minden csak neki fájna. Egyszerre emberek haladnak el a nézelődő világkém mellett. Apa és fia, a fejformából, a vállak tartásából, s az egymáshoz igazodó léptek szigorú ritmusából ez nyomban kitetszik. Jozef Bezdánnak különös érzése támad. Csak egy pillanatra látja, ám az öreg zsidó arcáról mégis a könny jut az eszébe. Csak egy fekete köpeny, egy sejtelmes árny a világkém. A zsidók megperdülnek, állnak megrettenve. Végül az öregebb zsidó közelebb lép.

- Szóltál, uram?

Jozef Bezdán nem az apa arcát bámulja, a fia himlőfoltos arcát fürkészi. Túl van már a fiú az ártatlanság korán, elhagyta a Bár micvát. Átlagos termetű, nyílt tekintetű ifjú. Amíg az apját láthatóan gondok és aggodalmak gyötrik, addig a fiú nyíltan és egyszerűen néz bele Jozef Bezdán késeket, álmokat és hazugságokat áruló tekintetébe

- Azt kérdezed, mi a nevünk? - kérdezi a zsidó.

- Jichak ben Juda vagyok, ő pedig a fiam, Ábrahám. Mit akarsz tőlünk? - kérdi újra Jichak ben Juda, s félelem nélkül lép közelebb. Egészen közel hajol.

- Látom, uram, te is a nyughatatlanok közé tartozol. Azt kérdezed, mióta ismerem őket?

A zsidó férfi keserűen elmosolyodik. Jichak ben Juda most leveszi a fejfedőjét. Őszülő, ritkás haja közé túrva megmutatja a forradást.

- Ez volt az első nyilvános jelük. Egy kő, ami az égből érkezett. Átütötte a Zsinagógánk tetejét, és a véreket ontotta - tűnődik Jichak ben Juda. - Ez még Bécsben történt. Nem fájt. A kőből könnycsepp lett aztán. Egyszer eljöttek,

s a hamis próféta, Sabbtaj Cví teteme feküdt a szekerek mélyén. Elhozták és megmutatták azoknak, akikben megrohadt a remény.

Hirtelen maga elé rántja a fiát, és a himlőhelyes arcra mutat.

- Látod? Megmentették.

Jozef Bezdán nem mozdul. Mintha még mindig nem hallotta volna azt, amiért is voltaképpen feltartóztatja ezt a két embert. Jichak ben Juda zavart dühvel tolja hátra a fiát. Idegesen rángatja a fejét. Olyan a szeme, hogy bármelyik pillanatban könnyek önthetik el. Kiabálni kezd. Visszhangzik az alkonyati tér. A koldusok felhagynak a szöszöléssel, egy dervisnek torkán akad a nyekergő ének, még a kutya is abbahagyja a vonyítást.

- Azt kérdezed, kicsodák ők?

- Azt kérdezed, kik mutatványoskodnak a könnyeikkel?

- Azt kérdezed, mi a céljuk?

Jichak ben Juda egészen elveszti a fejét. Megragadja a világkém vállait. Szinte hörögi magából a szavakat.

- Nem tudom!

- Nem tudom!

Levegőért kapkod. Aztán nyugszik. Ám Jozef Bezdán látja a vérbeborult szemekből, hogy a legfontosabbat még nem mondta ki. Ábrahám kapaszkodik az apjába, akárha el akarná téríteni a vallomástól. De nincs elég ereje hozzá. Nagyon halkán mondja Jichak ben Juda.

- Nekem a szenvedés hírért hozták el.

Jozef Bezdán bólint. Aztán tesz egy mozdulatot, amely körülbelül azt fejezi ki, felesleges és lényegtelen, amit ez a zavarodott zsidó összehordott. Unottan kiköp a világkém. Hátat fordít nekik, s lassan elindul a vár komor tömbje felé, át a téren. Sötét este van már. De még hallja, hogy Jichak ben Juda utána szól.

- Érted is szenvedek, uram.

A zsidó szájából hallja a saját válaszát.

- Azt mondd, ezt tudtad az első pillanattól fogva.

- Azt mondd, te a hazugságtól félsz, és a szenvedéshez nincs közöd.

Jozef Bezdán megáll a túloldalon. Hallja, hogy zihál a zsidó.

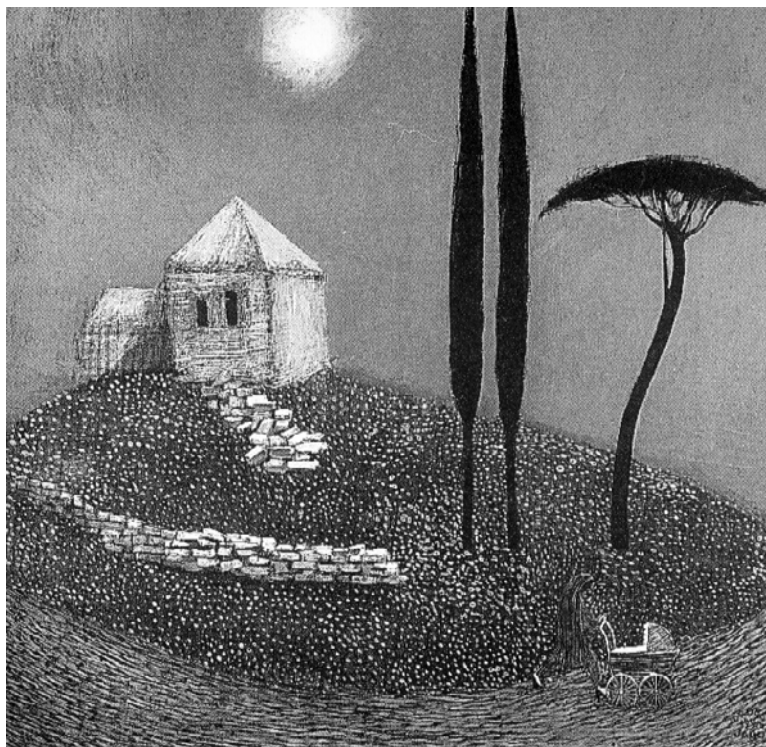
- De van közöd, uram.

A világkém megfordul. Nem látja őket, csak a zsidó hangját hallja.

- Tudd csak meg, uram, ha élsz, hazudsz.

Olykor magához hivatja a helytartó. Jozef Bezdán mozdulatlanul áll a kedvetlen öreg ember előtt, s úgy néz vissza, mintha nem tudná, hogy veszélyben van az élete. Abdurrahman azt fontolgatja hetek óta, hogy kivégezteti. Holott tudja, Jozef Bezdán hatalmas, felbecsülhetetlen érték. Csakhogy mire való az a kincs, ami használhatatlan?! Arra gondol gyakorta Abdurrahman, hogy lakatlan sziget a világ, a kém tudása pedig egy nagy láda arany, s ő ott csücsül a sziget közepén és bámulja a hasztalan csillogást. Jozef Bezdán nem fél a haláltól, de

azért semmi kedve idő előtt a Paradicsomba jutni. Neki még feladata van, meg kell tudnia, kik a könnymutatványosok. Aztán bármi történhet vele. Egyébként pedig valami nyugtalanítja. Amióta leborotválták a szegedi vár börtönében, mert kifigyelték, hol tartja tudásának egy csekélyke részét, hiszen a körme alá, a fogaiba, vagy a testének szőrszálaiba nem pillantottak bele, ami talán jobb is, szóval most, hogy újra nő a haja, ő gondosan megszámlolta az összes hajszálát. Jozef Bezdán döbbenten veszi észre, hogy egy hajszál hiányzik, hogy az nem nőtt újra, s annak a hajszálnak a helyén ugyan furcsa, de mégsem kellemetlen bizsergést érez. Mi következhet mindebből? Jozef Bezdán sápadtan mosolyog, és bólint. Már érti. Az a történet, amelyet az írnokok megfajítottak a tekintetéből, éppen őrá vonatkozik. Tudja, hogy az ő fejből fog kinőni Mohamed hajszála. S még valamit megért ebből a történetből. Ahhoz, hogy megtudja, kik a könnymutatványosok, nem más, egyedül saját magát kell figyelnie. És Jozef Bezdán világgém kémkedni kezd maga után. És aki kémkedett már maga után, az tudhatja, milyen halálosan nehéz dolog ez.

OROSZ JÁNOS: KAVICSHÉGY